

Fra Grundtvig-litteraturen

Grundtvigs billedverden og teologien

Af Mogens Bjerring-Hansen

Jens Holger Schjørring: Grundtvigs billedsprog - og den kirkelige anskuelse. Skrifter udgivet af Grundtvig-Selskabet, bd. XXI, 1990.

Jens Holger Schjørrings bog »Grundtvigs billedsprog - og den kirkelige anskuelse«, der ligger i forlængelse af hans forrige om »Grundtvig og Påsken«, handler ikke om metaforer og symboler hos Grundtvig, hvad en litterat kunne tro, men om forbindelsen mellem den kristent-mytiske forestillingsverden i salmerne (»Grundtvigs billedsprog«) og Grundtvigs mageløse opdagelse af trosbekendelsen som kirkens grund (»den kirkelige anskuelse«), altså om sammenhængen mellem (salme)poesi og teologi hos Grundtvig. Men det egentlige sigte med bogen er at bringe salmernes poetiske billedverden i spil i nutidens teologi. Grundtvigs salmer synes i disse år ikke at være en rigdom, som kirken bare har og nærer sig ved, men de undersøges nu som en slags primære religiøse udtryk i forbindelse med det, man kalder gudstjenestelig teologi, dvs. en teologi på grundlag af gudstjenestens liturgiske indhold. Afmytologiseringens tider er de forrige tider, og interessen vendes nu den modsatte vej, mod kilden med dens billeder, poesi, myter. Afmytologisering bliver remytologisering, dog med en vis teologisk for-sigtighed.

Bogens centrale afsnit udgøres af kapitler om Grundtvigs digteriske forestillingsverden og liturgiske teologi, herunder hans syn på nedfarten til dødsriget. Overvejelserne uddybes i afsnit om forholdet til kirkefaderen Irenæus og den angelsaksiske digtning (»I Kveld blev der banket«). Grundtvig-afsnittene indrammes af kapitler om billedsprogets relevans i kirke og teologi i dag, og her kommer forfatteren vidt omkring i nutidig myteteori og moderne teologi.

Forudsætningen for, at billedsproget har autoritet for Grundtvig, dvs. for at digtningen kan gribe det fjerne og usynlige, skal iflg. Schjørring søges i Grundtvigs 'teologi om ordet'. Faderens skaberord - bekræftet af sønnen (ordet der blev kød) og siden af helligånden (tunger af ild) - findes hos mennesket som et ekko. Grundtvig kalder det »genlydsordet« (SV V, 193), der altså som en slags sproglig gudsbilledlighed er nedlagt i det skabte. Selve salmernes billedverden bygger på trosbekendelsen, udvidet med den grundtvigske kanon af bibelsteder fra Genesis over bl.a. Johannes-evangeliet til Åbenbaringen, dvs. det Grundtvig kalder »det østerlandske Billedsprog«, og som Schjørring siger »ret beset (er) det samme som trosbekendelsen« (40). Billedverdenen udgør et helhedssyn på kristendommen og indbefatter treenigheden og dens tidsmæssige, frelseshistoriske dimension fra skabelse til genløsning. Adam og Eva er hovedfigurerne i denne bibelske frelseshistorie med dens krydshenvisninger mellem det gamle og ny testamente. Adams grundmenneskelige historie, suppleret med den om røveren på korset, angiver mønsteret fra skabelse over fald til genrejsning, og med

Evas skikkelse kommer en dybere, kvindelig dimension ind, idet smerten over frafaldet afføder »bodfærdighed, hvorefter Jesu forkyndelsesord kan udløse glæde« (44). Denne bodfærdighed er fælles for Eva i »I Kveld blev der banket« og Maria Magdalene i »Tag det sorte Kors fra Graven«, og den får sit billedlige udtryk i kvindernes tårer (Schjørring opfatter ikke tårerne i »I Kveld« som Kristi tårer men som Evas - hvad der kan diskuteres). Med de to og et par andre motivisk beslægtede salmer får frelseshistorien dybde, og man får et glimt af Grundtvigs kristne antropologi.

Overgangen fra fortabelse til frelse sker i Grundtvigs billedverden ved Jesu nedfart til dødsriget og skildres i salmen »I Kveld blev der banket på Helvedes Port«. Denne salme med dens dramatiske billedkraft og Grundtvigs syn på nedfarten står centralt i Schjørrings bog, fordi der her er et udfordrende mytologisk sted i Grundtvigs forestillingsverden (»billedsprog«), hvor en kritisk teologi kunne sætte ind (jf. også at nedfarten kun støtter sig til en enkelt, sen tekst: 1. Petersbrev), og netop derfor er det for Schjørring vigtigt at forklare og forsvare det, der hos Grundtvig er en nødvendig del af den kirkelige anskuelse. Nedfarten er vendepunktet i trosbekendelsen (og frelseshistorien) og hænger for Grundtvig uløseligt sammen med forsagelsen. Begge er nødvendige svar på det ondes mytiske realitet. Nedfarten skildrer netop kampen mellem Kristus og djævel, og overgangen fra fortabelse til frelse. Og denne kamp føres i efter- og nutiden videre af helligånden, levendegøreren, der er en magtfuld ligeberettiget del af treenigheden, og som »hørde hvad Faderen talde i Løn med den Eenbaarne« og taler »Guds Ord endnu med langt mere Fynd og Kraft og Klarhed end selv Jesus Christus med sine jordiske Læber kunde...« (51, prædiken 1839).

Overalt er det bogens pointe at pege på overensstemmelser mellem Grundtvigs billedverden og den kirkelige anskuelse, hvad der for Schjørring er et argument for billedernes teologiske saglighed; de bygger på trosbekendelsen og, i samklang med den, på bibelens totale frelseshistorie. Og med den nutidighed, der fx kommer frem i Grundtvig-citatet ovenfor om helligåndens kraftige tale, har man en forudsætning for den anden vigtige side af billedsprogets væsen, som - igen i overensstemmelse med den kirkelige anskuelse - er at levendegøre trosgrundlaget. I »det gudstjenestelige nærvær«, som iflg. Schjørring er det væsentlige i den kirkelige anskuelse, er Herrens eget levende ord tilstede, således at kirkens grund er ét med dets nærvær i gudstjenesten med dens sakramenter. Dette nærvær arbejder salmernes bibelske billeder med på at skabe, og det anskueliggøres i en fin gennemgang af »De to Disciplers Gang til Emaus«. I digtet udspiller episoden fra urmenighedens dage sig lyslevende i et sjællandsk forårslandskab og begivenhederne ses at være en gudstjeneste (med nadver, velsignelse og fredlysning), altså efter tankegangen lige netop det samme, som menighedens brugere af Grundtvigs billedsprog selv er midt i. I dette tilfælde, må man tilføje, er »genlydsordet« dog ikke henvendt til menigheden men til »Den Danske Kirke-Skole« (SV II, hvori digtet står).

I overvejelserne over billedsprogets nutidige holdbarhed og frugtbarhed henter Schjørring støtte hos tre moderne teologiske forfattere. Hos Svend Andersen fremhæver han som et principielt argument tanken om »lovprisningen som det religiøse sprogs egentlige genre« (172) - noget andet ville unægtelig også være overraskende med tanke på Grundtvig, for hvem kristenlivets højdepunkt netop er lovsang. Vilh. Grønbech citeres for et radikalt mytologiserende

syn på kristendommen, hvorefter tilværelsens virkelighed kun kan fremstilles som et mytisk drama, hvis indhold er grundtvigsk: overgangen fra mørke og død til lys og liv. Vigtigst er den tyske teolog Bonhoeffer, der var kritisk over for Bultmanns afmytologisering af evangeliet. I hans teologi er metaforen »mitte« afgørende. Kristendommen skal ikke kun møde mennesket i grænsesituationer, men skal ses som nærværende centrum (midt) i eksistensen og historien. Bonhoeffers teologi skal have mindelser om Grundtvigs syn på de to testamenter frelseshistoriske sammenhæng og på ordets nærvær i gudstjenesten.

Som det ses, vil Schjørring ved at pege på Grundtvigs mytiske kristendomssyn åbne for en anden teologi end det 20. årh.s rationalisme og kriticisme, især Bultmanns. Han giver indrømmelser, holder spørgsmål åbne, men tendensen er klar. Nok skal teologien medtænke moderne erkendelse, men »dens genstand er den samme som gudstjenestens« (173), og den er ikke sideordnet med liturgien, men kommer bagefter som kritisk eftertanke. Det oprindelige er gudstjenesten, og i den kan traditionen blive nærværende ved og i et »helbibelsk« billedsprog som Grundtvigs.

Jens Holger Schjørrings bog er konstruktiv og mangesidig, men alligevel giver den appetit på endnu mere. For i hans gennemgang af Grundtvigs billedsprog savnes et stort og vigtigt område, nemlig væksttanken og antropologien eller vækst-antropologien, som findes spredt rundt om i salmerne, også i bogens hovedstykke »I Kveld blev der banket«. Den er en uopløselig del af salmerne, og den knytter sig til trosbekendelsen og er formet over de mange treklange hos Grundtvig. Området er dog så omfattende, at det her og nu må blive ved denne antydning. Men Schjørrings igangsættende bog lægger op til en fortsættelse, der går ud over teologiens grænser.

Grundtvigs bibelhistoriske sange

Af Henning Høirup

Bibelhistoriske sange om den gamle og den nye pagt, samlet og udgivet ved Jørgen Glenthøj. Forlaget BHS (Borum Byevej, Borum, 8471 Sabro). 1990. 480 sider. 150 kr.

Denne sangbog genoptager på smukkeste måde den tradition med at udsende Grundtvigs bibelhistoriske sange i særskilt udgave, som blev grundlagt i 1832, hvor stud. theol. L.C. Hagen samlede og udgav *Historiske Psalmer og Røm til Børne-Lærdom*, bestående af »lutter grundtvigske Omarbejdelser og ny Sange«. Af de 68 numre blev de 9 her for første gang trykt (se Steen Johansen: Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs Skrifter I, s. 284). Om tilblivelsen af denne »Hagens Salmebog«, som den blev kaldt, beretter Chr. S. Ley livfuldt i en samtidig optegnelse: »Hagen har ret glæde af at komme til Gr. i denne tid. Han siger, hvilke salmer han vil have forandrede. Så sætter Gr. sig hen i hjørnet af sofaen og digter, og Hagen skriver op. Mens Hagen er borte, så gør Gr. også ny salmer eller ændrer på de gamle«.